

Jeugdige daders van zedendelicten
Inzichten uit de Respect Limits-trainingen
Rutgers, 2017

Respect Limits

- **Gedragstraining; 10-20 wekelijkse individuele trainingsbijeenkomsten van 1,5 uur**
- **Gedragverandering:**
 - **Beïnvloeding denkfouten en opvattingen**
 - **Verbeteren vaardigheidstekorten (omgangsregels, groepsdruk, zelfregulatie)**
 - **Ouderondersteuning**
- **Jongens worden uitgedaagd hun gedrag en opvattingen te veranderen, bijvoorbeeld door het spelen van een educatieve game over situaties die uit de hand lopen bij online en offline daten, flirten en seks. De jongen staat voor de uitdaging de situatie (foute afloop) te herstellen. Door het spel goed te spelen leert hij de gewenste vaardigheden**

1 Inleiding

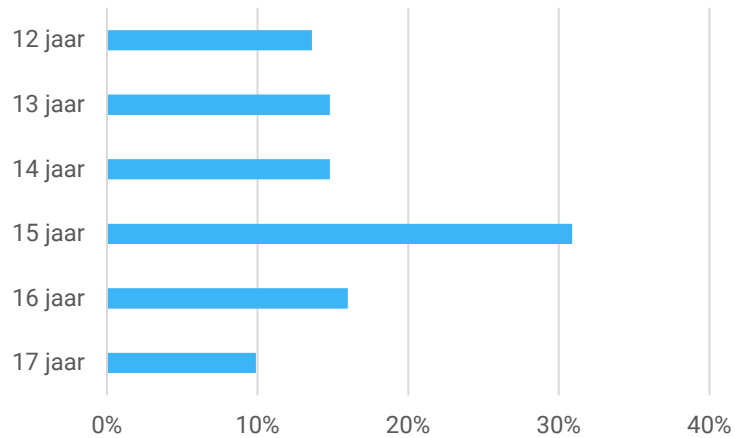
Seksueel grensoverschrijdend gedrag komt vaak voor onder jongeren. 41% van de meisjes en 21% van de jongens tussen de 12-25 jaar geeft aan wel eens een vorm van seksuele grensoverschrijding te hebben meegemaakt, variërend van onvrijwillig zoenen tot verkrachting (De Graaf, Kruijer, van Acker & Meijer, 2012). Online seksueel grensoverschrijdend gedrag komt ook steeds vaker voor. Het zonder instemming verspreiden van seksueel getinte foto's of filmpjes (*sexting*) is hier een vorm van (Hasebrink, et al., 2011). Voor al deze verschillende vormen en situaties spreken we van seksuele grensoverschrijding (Van Berlo & Van Beek, 2015). Er is geen sprake van wederzijdse instemming, vrijwilligheid en gelijkwaardigheid en het gedrag is daarmee strafbaar. In het strafrecht wordt dit een zedendelict genoemd. Gezien de mogelijk ernstige impact en gevolgen voor slachtoffers en hun sociale omgeving, maar ook voor jeugdige daders, is het van groot belang dat herhaling van seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt voorkomen. Het liefst in een zo vroeg mogelijk stadium.

Eén van de maatregelen om herhaling van dit gedrag te voorkomen, was de inzet van de leerstraf Respect Limits in het jeugdstrafrecht. Deze erkende leerstraf was in 2011 ontwikkeld door Rutgers in opdracht van de Raad voor de Kinderbescherming en was bedoeld voor jongens die voor de eerste keer waren veroordeeld voor een seksueel delict. Momenteel kan Respect Limits niet meer als leerstraf in het jeugdstrafrecht worden opgelegd. Via Rutgers is wel een afgeleide training (Ken je grens) beschikbaar die kan worden ingezet op gedragsverandering bij jongens die seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond of waarbij vermoedens zijn van dit gedrag.

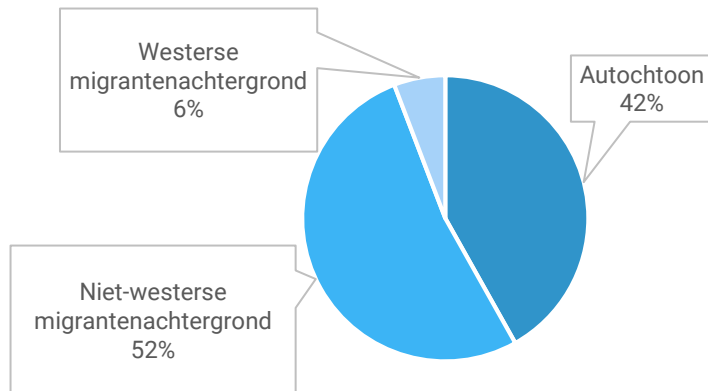
Om preventie en aanpak van seksueel grensoverschrijdend zo goed mogelijk in te richten is meer kennis over de achtergronden van jongeren die dit gedrag vertonen belangrijk. Met deze whitepaper over jeugdige daders van een zedendelict in de Respect Limits-trainingen wordt hier een bijdrage aan geleverd. We beschrijven de kenmerken van de jongens en hun delict. Ook onderzoeken we de mate van zorg en criminogene factoren bij deze doelgroep. Ten slotte worden resultaten van de training geëvalueerd.

2 Kenmerken deelnemers

Figuur 1 Verdeling deelnemers naar leeftijd ten van delict ($N = 81$)

Figuur 2 Verdeling deelnemers naar etniciteit ($N = 86$)

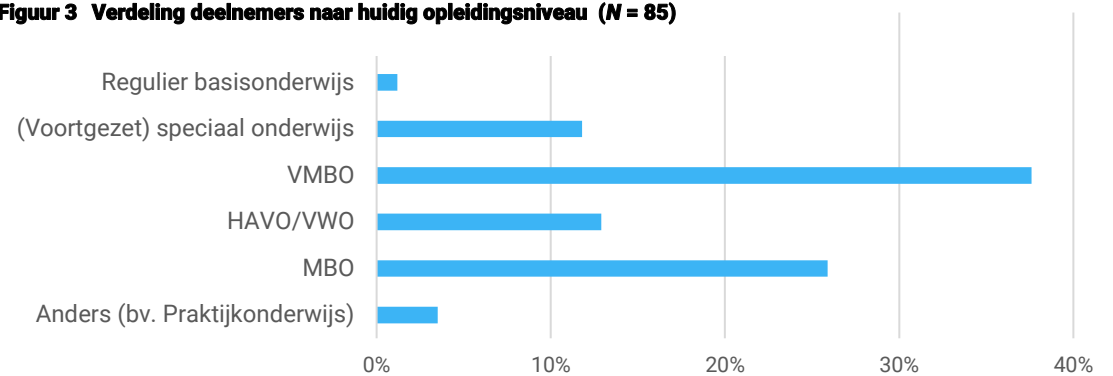
In de periode januari 2012 tot en met februari 2016 zijn in totaal 94 jongens door de Raad voor de Kinderbescherming aangemeld bij Rutgers voor de leerstraf Respect Limits. Twee jongens zijn uiteindelijk niet gestart en vier jongens zijn voortijdig gestopt. Van de 88 jongens die de leerstraf afgerond hebben, zijn op dit moment van 87 jongens registratiegegevens beschikbaar. De gegevens van deze 87 jongens zijn geanalyseerd in deze whitepaper.

Een derde van de deelnemers was 15 jaar ten tijde van het delict (zie Figuur 1). De jongste deelnemers waren 12 jaar (bijna 15%) en de oudste deelnemers 17 jaar (10%). Gemiddeld zat er bijna anderhalf jaar tussen het tijdstip van het delict en het begin van de leerstraf Respect Limits.

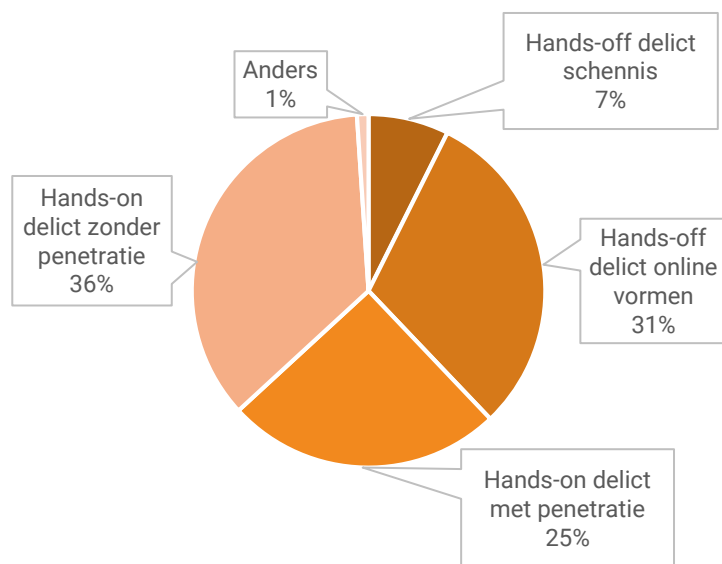
Ongeveer de helft van de deelnemers heeft een niet-Westerse migrantenachtergrond (Zie Figuur 2; $N = 45$). De meeste jongens waren van Marokkaanse ($N = 11$) of Surinaamse afkomst ($N = 10$). Een kleiner deel was van Turkse ($N = 7$) of Antilliaans afkomst ($N = 4$). De overige 13 jongens hadden een andere niet-Westerse migrantenachtergrond.

De meerderheid van de deelnemers zat op het VMBO of het MBO ten tijde van de start van de leerstraf (zie Figuur 3).

Figuur 3 Verdeling deelnemers naar huidig opleidingsniveau ($N = 85$)

Figuur 4 Verdeling deelnemers naar delict (N = 87)

3 Kenmerken delict en slachtoffer(s)

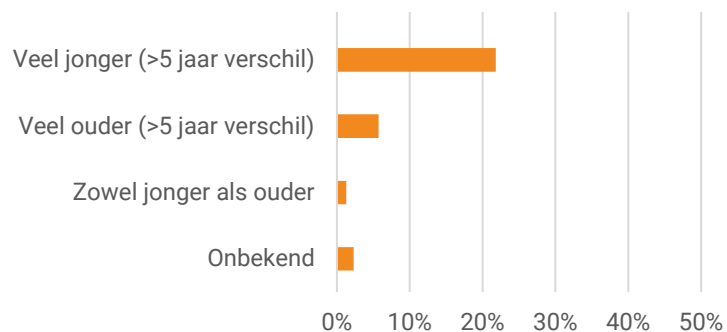
De meeste jongens waren veroordeeld voor aanranding (36%, hands-on delict zonder penetratie). Ongeveer een derde van de jongens heeft de leerstraf opgelegd gekregen wegens een online vergrijp (bijvoorbeeld verspreiding pornografie, bezit kinderporno, dreiging met verspreiding van naaktfoto's of filmpjes). In een kwart van de gevallen ging het om het afdwingen van orale seks of geslachtsgemeenschap (hands-on delict met penetratie). 7% van de deelnemers was veroordeeld vanwege schennis van de eerbaarheid (bijvoorbeeld masturberen in de klas).

Ongeveer een derde van de deelnemers pleegde het delict op een openbare plek (bijvoorbeeld op straat of in een park, bos of speeltuin). 15% van de deelnemers pleegde het delict op school. Bij 11% van de jongens vond het delict online plaats. Ongeveer de helft van de jongens pleegde het delict in groepsverband (groepsdaders). 3% van de deelnemende jongens gebruikte verdovende of alcoholhoudende middelen voorafgaand of tijdens het misdrijf.

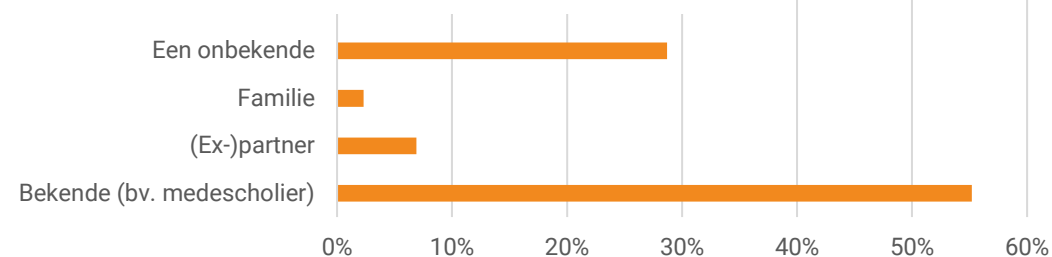
Bij ruim 80% van de jongens was er sprake van één slachtoffer. In bijna 90% van de gevallen was het slachtoffer een meisje of vrouw (of meerdere meisjes of vrouwen). Bij een meerderheid van de deelnemers was het slachtoffer (of de slachtoffers) van ongeveer dezelfde leeftijd als de jongen (Figuur 5). Bij ongeveer een vijfde van de jongens was het slachtoffer meer dan vijf jaar jonger. Bij een klein deel (6%) was het slachtoffer meer dan 5 jaar ouder.

Bij meer dan de helft van de deelnemers was het slachtoffer een bekende van de jongen (Figuur 6). Bij een derde van de jongens ging het om een onbekende. Bij ongeveer 10% van de jongens was het slachtoffer een familielid of een (ex-)partner.

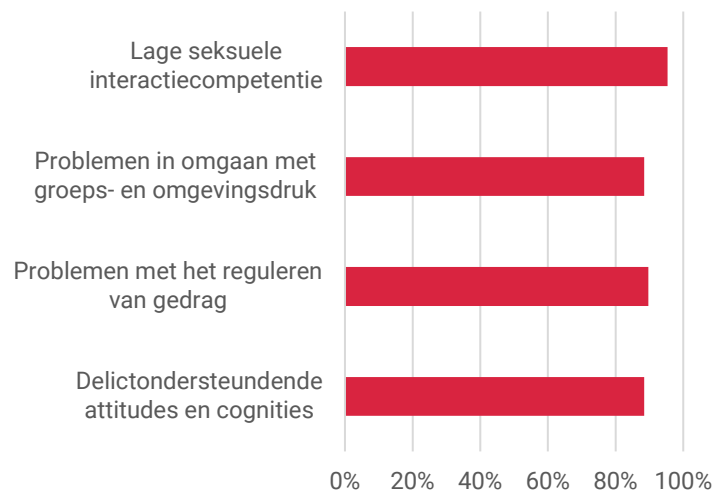
Figuur 6 Verdeling deelnemers naar leeftijd slachtoffer(s) (N = 87)

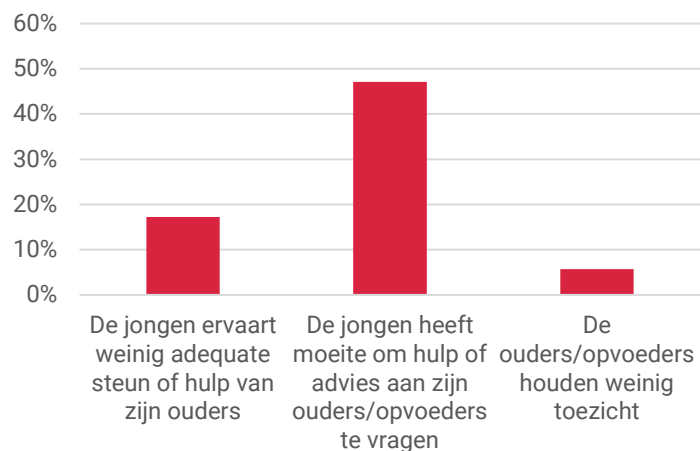
Figuur 5 Verdeling deelnemers naar relatie tot slachtoffer(s) (N = 87)

Figuur 7 Problemen in gedrag, attituden en cognities (N = 87)

Figuur 8 Ervaren steun/betrokkenheid van ouders (N = 87)

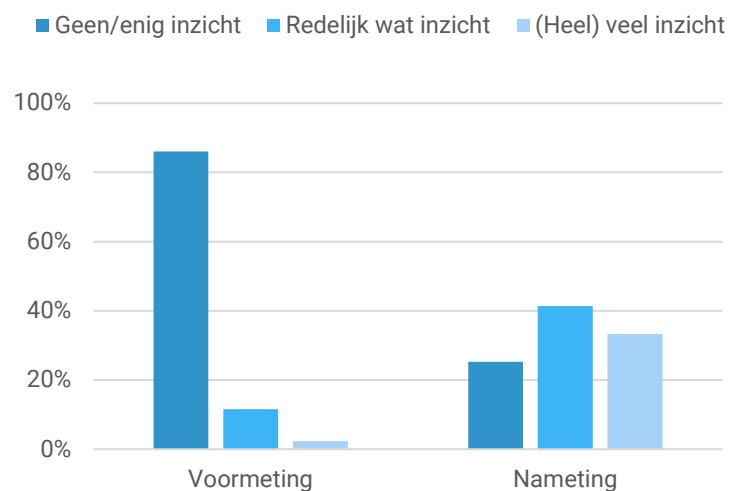
4 Criminogene factoren

Kort na aanvang van de leerstaf (na afloop van de tweede trainingsbijeenkomst) gaven de trainers een inschatting van de criminogene factoren die bij de jongens een rol hebben gespeeld en tot het delict geleid kunnen hebben. De deelnemende jongens laten vrijwel altijd meerdere problemen zien in hun gedrag, attituden of cognities (Figuur 7):

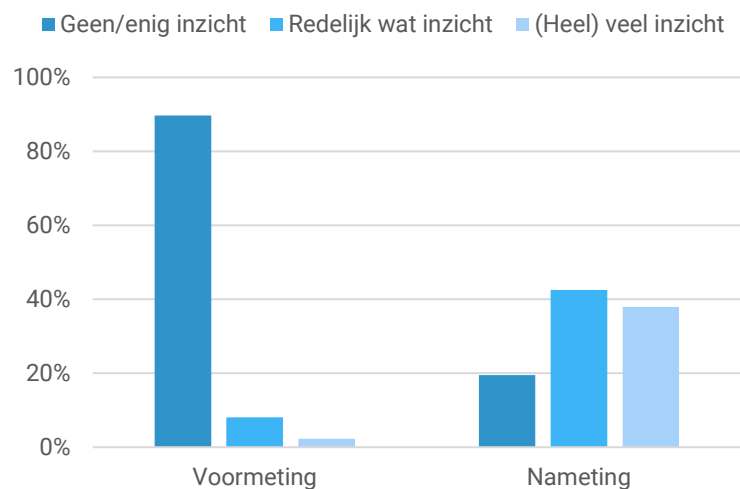
- Volgens de trainers heeft 95% van de deelnemende jongens een lage seksuele interactiecompetentie. Dit uit zich bijvoorbeeld in het zich niet goed kunnen verplaatsen in de positie van anderen (aanwezig bij 54% van de jongeren) en het niet adequaat reageren op signalen van de ander (aanwezig bij 48% van de jongens).
- 89% van de jongens ervaart één of meer problemen in het omgaan met groeps- en omgevingsdruk. Zo kan bijvoorbeeld 56% van de jongens zijn grenzen niet goed genoeg herkennen en is 46% niet weerbaar tegen groepsdruk.
- 90% van de jongens laat één of meer problemen in het reguleren van gedrag zien. Deze jongens kunnen bijvoorbeeld hun gedrag niet goed beheersen (60%) of zijn impulsief (48%).
- Ten slotte zijn bij 89% van de jongens één of meerdere delictondersteunende attituden of cognities aanwezig. Zo minimaliseert of bagatelliseert 53% van de jongens hun delict en 24% ontkent zijn delict. Daarnaast heeft 23% misvattingen (mythes) over seksualiteit.
- Ten slotte heeft bijna de helft van de jongens moeite om zijn ouders om hulp of advies te vragen (Figuur 8).

5 Evaluatie training

Figuur 9 Inzicht in delictbevorderende factoren (N = 87)

Figuur 10 Inzicht in groeps- en omgevingsdruk (N = 87)

Om te bepalen of de deelnemers vooruit zijn gegaan op de aspecten waarop Respect Limits zich richt, is een voor- en nameting gedaan door middel van een vragenlijst die jongens zelf hebben ingevuld. Daarnaast is aan de trainers gevraagd een aantal kenmerken van de jongen te beoordelen, en te evalueren of de gestelde leerdoelen zijn behaald. Ook is jongens en hun ouders gevraagd een evaluatieformulier van de training in te vullen na afronding.

Verandering in inzicht en motivatie

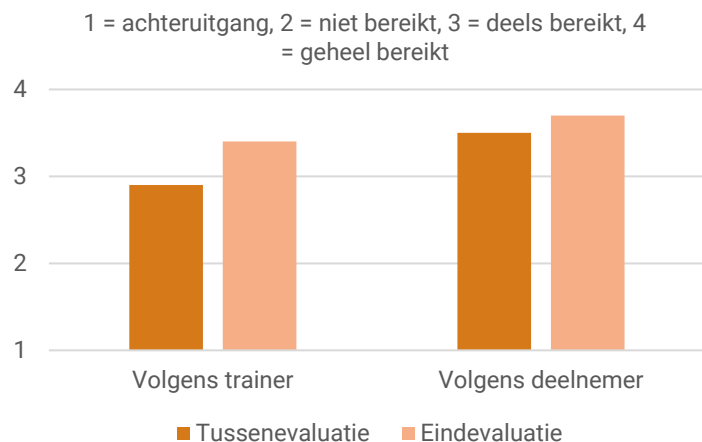
Trainers werd gevraagd om aan te geven in hoeverre jongens inzicht hebben in de factoren die hebben geleid tot het delict, in hoeverre ze inzicht hebben in de rol van groeps- en omgevingsdruk en in hoeverre ze gemotiveerd waren voor gedragsverandering en het niet meer vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Over het algemeen is het inzicht van de jongens in delict bevorderende factoren (Figuur 9) en groeps- en omgevingsdruk (Figuur 10) toegenomen na de training. Bij de voormeting gaven de trainers aan dat een meerderheid van de jongens geen tot enig inzicht hierin hadden. Bij de nameting gaven trainers aan dat een meerderheid van de jongens hier redelijk wat of veel inzicht in hadden. Ook de motivatie van de jongens is toegenomen tussen de voor- en nameting (Figuur 11).

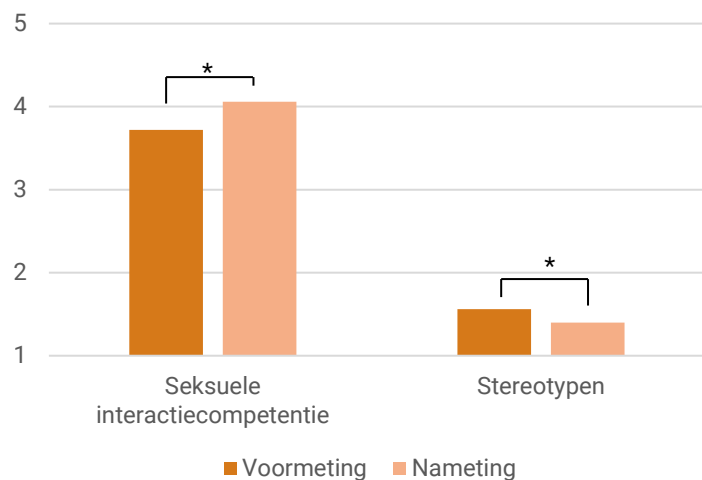
Figuur 11 Motivatie voor gedragsverandering en het niet meer vertonen van seksueel grensoverschrijdend gedrag (N = 87)

Figuur 12 Evaluatie leerdoelen (gemiddelde score) (N = 86)

Figuur 13 Verandering in seksuele interactiecompetentie en stereotypen (gemiddelde score; N = 83)

Evaluatie leerdoelen

In de beginfase van de training heeft de trainer samen met de jongen een aantal leerdoelen geformuleerd op basis van aanwezige criminogene factoren en specifieke kenmerken van de jongen. Voorbeelden van leerdoelen zijn 'deelnemer kan bij zichzelf denkfouten en beslismomenten herkennen en tijdig corrigeren' en 'deelnemer weet welke (omgangs)regels er zijn op het gebied van seksualiteit en social media en past deze toe.' Zowel de trainers als de deelnemers zelf hebben de leerdoelen geëvalueerd in een tussenevaluatie halverwege de training en in een eindevaluatie na afronding van de training (Figuur 12). Met name tijdens de tussenevaluatie zijn jongens zelf wat positiever dan de trainers over in hoeverre ze hun leerdoelen al dan niet bereikt hebben. Zowel trainers als deelnemers geven na afronding van de leerstraf aan dat de leerdoelen deels tot geheel bereikt zijn. Daarnaast denkt 90% van de ouders dat de training zal helpen om te zorgen dat hun zoon niet nogmaals een delict pleegt.

Verandering in attituden, vaardigheden en gedrag

Deelnemers hebben vóór en na afloop van de training een vragenlijst ingevuld waarin hun houding, vaardigheden en gedrag ten aanzien van seksualiteit en seksuele dwang werden gemeten. Vergeleken met de voormeting lieten deelnemers bij de nameting een stijging zien in hun seksuele interactiecompetentie en een daling in hun stereotiepe attituden ten aanzien van seksuele dwang (Figuur 13). Er werd geen verschil gevonden tussen de voor- en nameting in problemen met zelfregulatie. Waarschijnlijk komt dit doordat jongens zelf tijdens de voormeting al weinig problemen rapporteren in hun zelfregulatie, een beeld dat niet overeenkomt met het beeld dat trainers schetsen.

Ook werd deelnemers gevraagd naar de steun en toezicht die ze van hun ouders ervaren. Er was geen stijging (of daling) te zien in het ervaren van steun of toezicht van ouders tussen de voor- en nameting. Dit kan toe te schrijven zijn aan het feit dat de jongens bij de voormeting al aangaven veel steun en toezicht te ervaren van hun ouders. Dit in tegenstelling tot de analyse van de trainers bij aanvang van de training, waaruit bleek dat ongeveer de helft moeite zou hebben om zijn ouders om hulp of advies te vragen.

Tevredenheid jongens en ouders

Uit de evaluaties blijkt dat jongens en ouders zeer positief zijn over de training: gemiddeld beoordeelden jongens de training met een rapportcijfer van 8,8 en ouders met een 8,9. Ook de trainers werden hoog beoordeeld: gemiddeld kregen trainers een cijfer van 9,2 van de jongens en een 9,1 van ouders.

Bronnen

- Berlo, W. van, & Beek, I. van (2015). Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld: Feiten en cijfers. Utrecht: Rutgers WPF, Movisie.
- Graaf, H. de, Kruijer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (2012). Seks onder je 25e 2: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012. Delft: Eburon.
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V., & Livingstone, S. (2011) Patterns of risk and safety online: in-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries. EU Kids Online network, London, UK.

Auteurs: Marianne Jonker & Sanne Nikkelen
Rutgers, 2017

Meer informatie over trainingen Rutgers: m.jonker@rutgers.nl